

COLECȚIA
DUMITRU
STĂNILOAE
OPERE COMPLETE
seria TRADUCERI

IV

SFÂNTUL
CHIRIL
ARHIEPISCOPUL
ALEXANDRIEI

COMENTARIU
LA EVANGHELIA
SFÂNTULUI IOAN

tom 1
[Cărțile I-III]

TRADUCERE DIN LIMBA GREACĂ VECHĂ ȘI NOTE
DE PREOT ACADEMICIAN **DUMITRU STĂNILOAE**

CARTE PUBLICATĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREFERICITULUI PĂRINTE **DANIEL**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA **BASILICA** A PATRIARHIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI • 2022

CUVÂNT ÎNAINTE

„La început era Cuvântul” (*Ioan 1, 1*). Plecând de la aceste cuvinte, Sfântul Chiril, Arhiepiscopul Alexandriei, își începe tâlcuirea sa profundă, de o acuratețe duhovnicească extraordinară, a principalului mesaj transmis de către Evanghelia Sfântului Ioan: Dumnezeu S-a înomenit pentru ca omul să se îndumnezeiască. Alături de alți mari Sfinți Părinți și scriitori bisericești, Sfântul Chiril „precum un bun și harnic grădinar ce se bucură de unelte și osteneală, încingându-și mijlocul și folosindu-se de uneltele potrivite lucrării pământului, depune toată silința ca să elibereze grădina de toată urâciunea spinilor, neîncetând să-i smulgă unul după altul, curățind de jur-împrejur pomul de ceea ce-l supără, lucrând cu colții greblei” (p. 39). După cum afirmă despre „fericitul Ioan”, însuși Sfântul Chiril „poartă în minte cuvântul viu și lucrător și foarte tăios al lui Dumnezeu, privind cu o vedere foarte ascuțită și înțelegătoare vlăstarele amare ale răutății ereticilor, se apropie de ele cu iuțeală și le taie repede din toate părțile, aducând cititorilor scrierilor lui păzirea în dreapta credință” (pp. 39-40).

Remarcându-se atât prin capacitățile intelectuale sfințite de Duhul Sfânt, cât și prin smerenie și blândețe, asemenea Domnului nostru Iisus Hristos (cf. *Matei 11, 29*), Sfântul Chiril nu încearcă să iscodească tainele dumnezeiești, ci mărturisește slava divină, coborâtă la simplitate, în fața ochilor omenești. Astfel, el accentuează importanța dumnezeirii Persoanei Mântuitorului Iisus Hristos, fără de care Întruparea și Învierea Sa ca om nu ar fi fost posibile.

După cum spune traducătorul cărții, Părintele Dumitru Stăniloae, într-una din notele sale subliniare, Sfântul Chiril ne arată în scrierea de față că „dacă Hristos nu ar fi o Persoană dumnezeiască în calitate de Fiu al Tatălui, deofință cu El, nu ne-ar lipsi numai pe noi de mântuirea și îndumnezeirea adevărată, ci ar presupune și un Dumnezeu monopersonal, deci lipsit de iubire, lipsit de însăși calitatea de Dumnezeu adevărat” (p. 43, nota 28).

De asemenea, se afirmă că întrucât Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om „El primește Duhul de la Tatăl ca unul dintre noi, neprimind ceva special pentru Sine, deoarece El era Dăruitorul Duhului, ci pentru ca, primindu-L ca om, să-L păstreze firii noastre și să înrădăcineze iarăși în noi harul pe care l-a păstrat Cel ce nu știa de păcat” (p. 261). Așa Se face și de un chip cu noi, primind multe cinstiri pentru noi, deși ca Dumnezeu este Domnul slavei, ca să readucă firea omului la cinstea împărătească.

Din paginile acestei cărți se vede înțelepciunea Mântuitorului Iisus Hristos, care „pe cei înțelepți îi aduce la Sine prin cuvinte, iar pe alții, mirându-i cu puterea dumnezeiască, îi atrage la credință convingându-i, prin cele ce vedeau că săvârșește, că este cu adevărat Dumnezeu, Făcătorul unor fapte de care se minunau cu dreptate” (p. 298). Unor cuvinte aparent ușor de priceput, Sfântul Chiril le găsește un tâlc profund: „Deci, dacă Fiul este Dumnezeu după fire și S-a născut în mod negrăit din Dumnezeu Tatăl, termenul «de sus» indică firea Născătorului și că Unul-Născut este mai presus de toate, ca Unul ce este născut din ea”. „N-a ascuns Tatăl în Sine pe Fiul, ci L-a făcut să lumineze din firea Sa proprie, ca strălucirea din lumină, prin modul negrăit și de neexplicat al nașterii. Aceasta ne-a lămurit Însuși Unul-Născut, zicând: «Eu de la Tatăl am ieșit și vin» (In. 16, 28), deoarece Fiul a ieșit din Tatăl spre o existență ipostatică proprie, deși este în El după fire” (p. 353). Cuvinte întărite și de evanghelist astfel: „toate câte

le-am auzit de la Tatăl Meu, vi le-am făcut cunoscute" (In. 15, 15); și iarăși: „Eu n-am grăit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, El Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să grăiesc" (In. 12, 49).

Totodată, darul de viață făcător al Duhului este asociat cu „apa vie”, fiind „singurul prin care umanul – deși asemănător buturugilor din păduri, ca unul ce este uscat și neroditor de virtute, pre-dat relelor uneltiri ale diavolului – revine la frumusețea de la început a firii și, adăpându-se din harul de viață făcător, se împodobește cu florile variate ale bunătăților și face să crească vlăstarele deprinderilor iubitoare de virtute și se înalță în ramurile bine hrănite ale iubirii de Dumnezeu" (p. 377). În viziunea Sfântului Chiril, „Mielul adevărat – zugrăvit odinioară prin prefigurări, victima nepătată – Se aduce ca o jertfă pentru toți, ca să șteargă păcatul lumii, ca să surpe pe dezorganizatorul lumii întregi, murind pentru toți ca să desființeze moartea, ca să dezlege blestemul nostru, ca să înceteze în sfârșit sentința: «Pământ ești și în pământ vei merge», ca să arate pe al doilea Adam, venit nu din pământ, ci din cer, și să Se facă firii omului: început a tot binele, dezlegare a stricăciunii, pricinuitoarea vieții veșnice, temelia refacerii după Dumnezeu, începutul dreptei credințe și dreptăți, cale spre Împărăția cerurilor" (pp. 241-242).

Înțelegem așadar că Sfânta Evanghelie după Ioan confirmă adevărul că „Hristos Domnul poruncește ca un Stăpân, călăuzește spre ceea ce se cuvine ca un Învățător, descoperă greșelile ce aduc pedeapsa, rușinează pe cel pedepsit pentru ele, nelăsându-l să le sporească" (p. 290). Prin ale Sale făgăduințe sunt întărite credința, nădejdea și iubirea creștinilor, în care nu se află „nimic stricăcios, ci mai degrabă binecuvântarea prin împărtășirea cu Sfântul Lui Trup și Sânge, care înalță deplin la nestrăciune pe om, ca unul ce nu mai are nevoie de nimic din cele ce aduc moartea trupului său, adică de mâncare și băutură" (pp. 655-656). Așadar, înțelegem că Sfântul Trup al lui Hristos „face vii sau dă viață celor în care

vine și îi susține spre nestricăciune, unindu-Se cu trupurile noastre. Căci trupul nu este al altcuiva, ci se înțelege că este al Vieții înseși prin fire, având în sine puterea Cuvântului unit cu el și făcut de aceeași calitate, mai bine zis umplut de lucrarea Lui, prin care toate se fac și sunt păstrate în existență” (p. 656).

Scrierea de față este, așadar, un izvor de mare preț, care conține bogate comentarii patristice la Evanghelia Sfântului Ioan, „apostolul mult iubit de Iisus”. Din acest motiv, binecuvântăm, cu bucurie, publicarea noii scrieri a Sfântului Chiril, Arhiepiscopul Alexandriei, intitulată *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, la Editura BASILICA a Patriarhiei Române, în seria de traduceri semnate de Părintele Profesor Dumitru Stăniloae.

† DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

18 octombrie 2021

În ziua pomenirii Sfântului Apostol
și Evanghelist Luca

CUVÂNT INTRODUCȚIV

Sfântul Chiril, Arhiepiscop al Alexandriei între 412 și 444, este unul dintre cei mai fecunzi și mai profunzi învățători ai Bisericii în secolele în care s-a formulat învățătura ei fundamentală. El a formulat cu deosebire învățătura Bisericii despre Persoana lui Iisus Hristos ca Fiul lui Dumnezeu, Care Și-a făcut proprie și firea omenească, rămânând Unul din Treime, dar făcându-Se și unul dintre oameni, introducând astfel pe Dumnezeu între oameni și pe om în Sfânta Treime, pentru ca prin El să se realizeze cea mai deplină comuniune între Dumnezeu cel în Treime și oameni.

Învățătura aceasta, fidelă în mod deplin Sfintei Evanghelii și Noului Testament, a precizat-o Sfântul Chiril în special în lupta împotriva lui Nestorie, începând de la anul 429, când acesta, în calitate de Arhiepiscop al Constantinopolului, începuse să răspândească erezia că în Iisus Hristos sunt două persoane unite printr-o relație, într-un mod asemănător unirii altor persoane umane cu Dumnezeu.

Sfântul Chiril a prezidat Sinodul al III-lea Ecumenic de la Efes (431), care a condamnat această erezie a lui Nestorie. Acolo s-a aprobat și termenul de Născătoare

de Dumnezeu (*Θεοτόκος*) pentru Sfânta Fecioară, precizându-se prin aceasta că Cel ce S-a născut din ea este Fiul lui Dumnezeu ca om, nu un om deosebit de Fiul lui Dumnezeu. Această învățătură dogmatică fundamentală a Bisericii a expus-o Sfântul Chiril într-o mare bogăție de opere, dintre care unele sunt comentarii la Sfintele Scripturi, iar altele, expuneri directe ale învățăturii dogmatice a Bisericii. „El apare în strălucirea unui mare spirit și caracter, unealta aleasă a Providenței și principal luptător al Bisericii împotriva ereziei lui Nestorie” (Mathias J. Scheeben, în: *Kirchenlexikon* 3, Freiburg im Breisgau, 1881, p. 1285).

Una dintre cele mai importante scrieri ale Sfântului Chiril este *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*. Ea pare să fie scrisă înainte de Sinodul al III-lea Ecumenic, căci, deși afirma unitatea lui Hristos în cele două firi, nu folosea expresiile „unire după ipostas”, nici pe cea de „Născătoare de Dumnezeu”, afirmate la Sinodul de la Efes, în 431.

Deși scrierile Sfântului Chiril sunt nu numai dogmatice, ci și exegetice, cele din urmă au un caracter profund dogmatic, iar cele dogmatice sunt întemeiate pe bogate texte biblice.

Un caracter eminentemente dogmatic are și *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*. Gândirea dogmatică a Sfântului Chiril din acest comentariu urmărește în mod esențial apărarea dumnezeirii lui Hristos întrupat ca om, împotriva nestorianismului și a arianismului.

Dumnezeirea lui Hristos este pusă în relief în mod deosebit prin caracterizarea ei ca Viață, ca Lumină, ca Putere prin Sine. Cele create au ceea ce au prin primire

de la un Izvor care le are prin Sine. El este în acest sens Absolutul, și trebuie să existe o astfel de existență prin Sine, deci fără început, fără sfârșit și nemărginită sau desăvârșită și de supremă înălțime în ceea ce este.

Cele create depind în toate de altele și, în ultimă analiză, de acel Izvor independent, de la Care primesc toate prin împărtășire. Dumnezeuirea are toate prin Sine sau prin fire. Dar firea, care are sau este toată prin Sine, trebuie să aibă și bucuria iubirii desăvârșite, care înseamnă o comuniune de Persoane unite în grad suprem în unitatea firii. Sfântul Chiril întemeiază astfel, în mod genial, hristologia și învățătura despre Sfânta Treime.

Dumnezeirea ca existență absolută este astfel tema fundamentală în gândirea Sfântului Chiril în această operă. Ea ar merita să fie expusă și explicată pe larg într-o scriere aparte, ca dovadă incontestabilă a existenței lui Dumnezeu cel în Treime și Creator și Mântuitor al tuturor.

Preot academician
DUMITRU STĂNILOAE

**COMENTARIU
LA
EVANGHELIA
SFÂNTULUI IOAN**

PREFAȚĂ

„Domnul va da celor ce binevestesc cuvânt cu putere multă” (Ps. 67, 12). Foarte bine a făcut Psalmistul spunând aceasta. Dar socotesc că nu tuturor se adresează acesta, ci celor luminați prin harul de Sus. Fiindcă *„toată înțelepciunea e de la Domnul”*, cum s-a scris, *„și toată darea cea bună și tot darul desăvârșit este de sus, coborând de la Părintele luminilor” (Iac. 1, 17).* Căci cuvântul despre Ființa mai presus de toate și despre tainele Ei se arată celor mulți ca un lucru greșit și vătămător; dar lucru lipsit de primejdie este tăcerea despre aceasta. Însă ne scoate pe noi din aceasta, deși socotim că trebuie să o cinstim, Dumnezeu cel Ce este peste toate. Căci spune către unul dintre Sfinți: *„Vorbește și nu tăcea” (Fapte 18, 9)*, iar acesta era Pavel. Și aceasta o cere, nu mai puțin, porunca Legii, care înfățișează cele duhovnicești într-un chip mai îngroșat. Căci poruncește celor chemați la sfânta preoție să comunice poporului, ca prin niște sunete de trâmbițe, cele pe care trebuie să le învețe. De aceea, socotesc că nu este bine să se cugete că Dumnezeu, Care a dat legile cele mai bune, a cerut conducătorilor poporului să-și pună mâna pe gură, precum s-a scris, de teama de a atinge și lucruri mai înalte decât le poate cuprinde mintea omenească, sau celor învățați, să se rețină de la predarea cuvântului trebuincios spre evlavie și cunoașterea lui Dumnezeu, și

celor ce sunt chemați spre învățarea celorlalți, să aleagă tăcerea păgubitoare.

Dar ne tulbură iarăși ucenicul lui Hristos, zicând: „Nu vă faceți mulți învățători” (Iac. 3, 1). Pe lângă acesta, și preaînțeleptul Ecclesiast, arătând prin ghicitură marea greșală de a învăța aceasta, zice: „Cel ce crapă lemne se va primejdui de ele, de se tocește securea. Și de se va toci ascuțitul ei, trebuie îndoită putere” (Eccl. 10, 9-10). Asemănă cu securea ascuțimea minții, în stare să străbată la cele mai dinlăuntru, chiar de este împiedicată de grosimea și tăria materiei. Iar lemne numește în mod figurat înțelesurile Scripturii de Dumnezeu insuflate, care se arată prin cărțile în care sunt înfățișate ca un rai duhovnicesc și, pe lângă aceasta, au în ele rodnicia Sfântului Duh. Deci cel ce încearcă să descopere lemnele spirituale, adică înțelesurile dumnezeiești și tainice ale Scripturii de Dumnezeu insuflate, prin lucrarea și cercetarea cea mai amănunțită și prin ascuțimea minții, atunci când îi va scăpa fierul, adică atunci când mintea nu îi va fi condusă la pătrunderea lor dreaptă prin înțelegerea adevărată a celor scrise, părăsind calea dreaptă, va fi abătut pe calea altei înțelegeri decât cea cuvenită. Aceasta pătimind-o, va învărtoșa propriul suflet, adică inima sa împotriva lui. Și puterile rele și opuse vor amăgi mintea celor astfel rătăciți prin argumente înșelătoare și strâmbe, nemaiîngăduindu-i să privească spre frumusețea adevărului, ci stricând-o în mod felurit și convingând-o să se abată spre înțelesuri absurde. Căci „nimeni nu zice: Anatema lui Iisus Hristos” decât în Beelzebul (1 Cor. 12, 3).

Și să nu-și închipuie cineva că e înșelătoare și greșită această numire a lor, căci e un obicei al dumnezeieștii

Scripturi, precum am spus înainte, să numească lemne înțeleșurile din Scripturile de Dumnezeu insuflate. Însuși Dumnezeu tuturor spune aceasta prin preaînțeleptul Moise către cei din timpul acela: „*Iar de vei ședeă împrejurul unei cetăți mai multe zile bătând-o ca s-o cucerești, să nu nimicești pomii ei lovindu-i cu securea, ci din pom să mănânci, iar pe el să nu-l tai. Copacul de pe câmp este el oare om, ca să se ascundă de tine după întăritură? Iar pomul care știi că nu face rod bun de mâncare, pe acela să-l nimicești și să-l tai*” (Deut. 20, 19-20). E limpede oricui că nu ar fi legiuit Dumnezeu tuturor acestea, dacă cele scrise s-ar înțelege despre pomii ce cresc din pământ. Dar spun că și din altă poruncă trebuie arătat că a fost departe de grija acestora și nu i-a fost cuvântul despre ei. Căci iată ce poruncește iarăși să se facă cu cei cu numele mincinos de zei: „*Jertfelnicele lor să le năruiți și stâlpii lor să-i zdrobiți și desişurile lor să le tăiați*” (Deut. 7, 5). Iar lângă jertfelnicul Lui nu îngăduie să se cultive niciun pom, deoarece poruncește clar: „*Să nu-ți sădești desiş și niciun copac lângă jertfelnicul Domnului Dumnezeului tău*” (Deut. 16, 21). Și dacă trebuie să mai adaug ceva la acestea, voi spune după preaînțeleptul Pavel: „*Nu de lemne se îngrijește Dumnezeu*” (1 Cor. 9, 9). Aici grăiește neîndoielnic despre noi, călăuzind prin pilde mai îngroșate spre înțeleșurile duhovnicești.

Deci să spunem că prin cetățile nu lipsite de podoabe și de înțelepciunea lumii, alcătuită din multe înțeleșuri amăgitoare, înțelege scrierile neevlavioșilor eretici. Și la ele vine – împresurându-le spre dărâmare, îmbrăcat în scutul credinței și înarmat cu sabia Duhului, care este Cuvântul lui Dumnezeu – oricine e pătruns de dogmele Bisericii și rezistă minciunilor acelora cu toată puterea.

Și, cum spune Pavel, „*acela surpă tot gândul și toată trufia ce se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu și aduce în robie tot gândul spre ascultarea lui Hristos*” (2 Cor. 10, 5). Deci, când un ostaș al lui Hristos ca acesta, zice Pavel, se va întâlni cu astfel de cetăți ale celor de alt neam – amarele scrieri otrăvitoare – și va afla în ele pomi, adică locuri și cuvinte din Scriptura de Dumnezeu insuflată sau cuvinte ale Prorocilor strâmbate spre scopul lor și mărturii ale Noului Testament, să se folosească de ascuțimea minții ca de o secure spre desființarea și tăierea lor. Căci faptul că este folosit de cei ce nu știu să-l folosească drept nu trebuie să îndemne la lepădarea cuvântului ieșit din gura lui Dumnezeu, ci, odată ce este producător de rod, să-ți fie ție mai degrabă spre ajutor și hrană. Căci ceea ce se înțelege uneori de aceia în mod necuvenit, de-l întoarcem la înțelesul cel drept al credinței, nu numai că nu vom fi dovediți ca niște neputincioși, ci ne vom întări mai degrabă în cuvintele împotriva ereziei. Ba va aduce și un argument care va convinge pe ascultători, că se cuvine ca fapta apărătoare să nu fie folosită spre desființarea cuvintelor dumnezeiești, ci spre desființarea celor nedrept grăite de adversari. Oare, „*copacul din țarină este el om, ca să se ascundă de tine după întăritură?*” (Deut. 20, 19). „Și oare îl vei socoti, zice, ca pe unul dintre ereziarhi, gata să folosească la luptă spusa din Sfintele Scripturi, și nu mai degrabă ca pe unul ce a fost ispitit de nebunia acelora? Deci să nu-l tai, zice, ci să-ți fie și spre hrană. Dar pomul pe care-l știi neaducător de hrană, să-l desființezi și să-l tai”. Iar de nemâncat, pentru cei ce voiesc să înțeleagă drept, este rodul scrierilor acelora. Deci securea să pornească iarăși împotriva lor. În aceasta

să se arate puterea tăietorilor duhovnicești; împotriva lor să strălucească puterea bună a securii lor apărătoare. Deșertăciunea și lipsa de folos a flecărelii ereticilor a arătat-o foarte bine și prorocul Osea, zicând că sunt „*snoș care nu are putere să facă făină; și, de va face, o vor mânca străinii*” (Os. 8, 7). Fiindcă cei ce se silesc să se înstrăineze de Dumnezeu vor consuma deșertăciunea și neputința neștiinței acelora.

Deci socotesc că trebuie să ne întoarcem la ceea ce am spus la început. E foarte grea explicarea tainelor dumnezeiești. Dar fiindcă ne-am silit, preaiubitorule de osteneală frate, din multe motive, să aducem scrierea ca pe un rod și ca pe o jertfă duhovnicească a buzelor, nu mă voi îngreuna să fac aceasta, încrezându-mă în Dumnezeu, Care înțelepțește pe orbi și nu cere de la noi cele mai presus de noi, deci primește și cele oferite de cei săraci. Căci celui ce voiește să aducă Domnului un dar spre ardere de tot, cum se spune la începutul *Leviticului*, Dătătorul Legii, după ce îi poruncește să jertfească un bou (1, 2-3), ținând seama și în aceasta de măsura cinstei date chipului, coboară apoi la cei ce nu sunt în stare de aceasta, cerându-le să jertfească o oaie. Dar știind, neîndoielnic, că poate nici pentru aceasta unii nu au putere, din pricina tristei și nevrutei sărăcii, spune și aceasta: „*Va aduce din turturele sau din porumbei darul lui*” (Lev. 1, 14). Ba cinstește și pe cel ce e mai sărac decât aceștia și vine și cu cele mai mici: „*Căci va fi*”, zice, „*făina darul lui*” (Lev. 2, 1). Socotesc deci că prin aceasta arată că este bine primit și darul celui mai din urmă sărac. Prin aceasta, Dătătorul Legii ne-a încredințat că e mai bun și mai mare lucru a rodi fie cât de puțin, decât lipsa oricărei rodiri; și ajută

să nu se socotească cineva copleșit de darul altora în așa fel, încât să cugete că nu mai trebuie să cinstească și el pe Stăpânul tuturor.

Convins prin toate acestea, înlăturând tăcerea ca refuz al osteneții cugetării mele, socotesc că trebuie să cinstesc pe Stăpânul meu cu cele pe care le am și voi aduce ca pe o făină, udată de untdelemn, cuvântul hrănitor și înveselitor pentru cititor.

Și vom începe cu Scrierea lui Ioan. Începem prin aceasta un lucru mare, dar întăriți prin credință. Mărturisim însă neîndoielnic că vom spune și înțelege mai puțin decât trebuie. De aceea, vom cere iertare dreaptă pentru aceasta, având ca motiv greutatea scrierii, sau, ceea ce e și mai adevărat, slăbiciunea înțelegerii noastre.

Iar întorcând pretutindeni cuvântul spre o tâlcuire mai dogmatică, îl vom opune învățăturilor mincinoase ale celor ce învață altfel, neextinzându-i, pe cât se poate, lungimea, ci ferindu-l de cele de prisos, dar silindu-ne să nu-l oprim de la ceea ce e de trebuință. Iar însemnarea de mai jos a capitolelor va arăta cele la care ne-am extins cuvântul. Lor le-am adăugat și numărul, pentru ca cititorii să afle cu ușurință ceea ce caută.

CUPRINS

Cuvânt înainte

† DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române..... 5

Cuvânt introductiv

Pr. acad. Dumitru Stăniloae..... 9

COMENTARIU LA EVANGHELIA SFÂNTULUI IOAN

Prefață

Sfântul Chiril al Alexandriei..... 15

CARTEA I (*Ioan 1, 1-28*)

Capitolele cărții întâi 23

Capitolul 1: Unul-Născut este etern și dinainte

de veci, având ca text spusa: „*La început
era Cuvântul*” 29

- Capitolul 2:** Fiul, fiind și deoființă cu Tatăl, este în Ipostas propriu la fel ca Tatăl, având ca text spusa: „Și Cuvântul era la Dumnezeu” 39
- Capitolul 3:** Fiul e Dumnezeu după Ființă și în niciun fel nu este fie mai mic, fie neasemenea cu Tatăl, având ca text spusa: „Și Dumnezeu era Cuvântul” 49
- Capitolul 4:** Către cei ce îndrăznesc să spună că altul este Cuvântul interior și natural în Dumnezeu Tatăl, și altul Fiul despre Care vorbesc Sfintele Scripturi. Această rea învățătură este a lui Eunomie. Împotriva acestora are ca text spusa: „Acesta era la început la Dumnezeu” 69
- Capitolul 5:** Fiul este după fire Creator împreună cu Tatăl, ca Cel ce este din Ființa Lui, și nu e înțeles ca slujitor. Are ca text spusa: „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut...” 97
- Capitolul 6:** Fiul este Viața prin fire și de aceea nu e făcut, ci e din Ființa lui Dumnezeu Tatăl, având ca text spusa: „... ceea ce s-a făcut. Întru El era viața” 111
- Capitolul 7:** Fiul este Lumina prin fire și de aceea nu este făcut, ci e din Ființa lui Dumnezeu Tatăl, ca Lumină adevărată din Lumina adevărată, având ca text spusa: „Și viața era lumina oamenilor” 121

- Capitolul 8:** Numai Fiul lui Dumnezeu este Lumina adevărată. Dar creatura nu este așa, fiind făcută părtașă la Lumină. Are ca text spusă:
„Era Lumina adevărată” 143
- Capitolul 9:** Sufletul omului nu există înainte de trup, nici nu se produce întruparea lui din pricina unor păcate mai vechi, cum spun unii. Are ca text spusă: *„Era Lumina cea adevărată Care luminează pe tot omul care vine în lume”* 159
- Capitolul 10:** Numai Fiul este după fire Unul-Născut din Tatăl, ca Unul ce este din El și în El. Are ca text spusă: *„Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată”* 221

CARTEA A II-A (Ioan 1, 29 – 5, 34)

Capitolele cărții a doua 239

- Capitolul 1:** Nu prin împărtășire, nici ca dobândit este Sfântul Duh în Fiul, ci este în El ființial și prin fire, după spusă:
„Și a mărturisit Ioan: Am văzut Duhul coborându-Se ca un porumbel și a rămas peste El” 247
- Capitolul 2:** Fiul nu este dintre cei făcuți, ci este mai presus de toți, ca Dumnezeu din

- Dumnezeu, după spusa: „*Cel ce vine de sus este deasupra tuturor*” 335
- Capitolul 3:** Fiul este Dumnezeu și din Dumnezeu după fire, după spusa: „*Cel ce a primit mărturia Lui a pecetluit că Dumnezeu este adevărat*” 347
- Capitolul 4:** În Fiul, cele proprii lui Dumnezeu și Tatăl nu sunt prin participare, ci ființial și după fire, după spusa: „*Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui*” 357
- Capitolul 5:** Fiul, Cel ce este Cuvântul și Dumnezeu, nu este dintre cei ce se închină, ci mai degrabă Cel închinat împreună cu Tatăl, după spusa: „*Voi vă închinați căruia nu știți, noi ne închinăm Căruia știm*” 387
- Capitolul 6:** Nu e mai mic în putere și lucrare Fiul decât Tatăl, ci de o tărie egală, ca Acela ce este din El după fire, după spusa: „*Nu poate Fiul să facă nimic de la Sine de nu vede pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul asemenea*” 443
- Capitolul 7:** Niciuna dintre demnitățile sau însușirile dumnezeiești nu este în Fiul după participare, după spusa: „*Nici nu judecă Dumnezeu pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului*” 465
- Capitolul 8:** Fiul, fiind Dumnezeu și din Dumnezeu și chipul exact al Celui ce L-a născut, are cinstea și slava egale cu ale Lui, după

spusa: „*Ca toți să cinstească pe Fiul, cum Îl cinstesc pe Tatăl. Cel ce nu cinstește pe Fiul nu cinstește nici pe Tatăl, Care L-a trimis pe El*” 469

- Capitolul 9:** Prin nimic nu este Fiul mai mic decât Tatăl, ci este de putere egală în lucrarea în toate, ca Dumnezeu din Dumnezeu, după spusa: „*Nu pot Eu să fac de la Mine nimic. Precum aud, judec, și judecata Mea este dreaptă. Că nu caut voia Mea, ci voia Tatălui care M-a trimis*” 491

CARTEA A III-A (Ioan 5, 35 – 6, 37)

Capitolele cărții a treia 511

- Capitolul 1:** Cercetare exactă pentru ce a spus Hristos că fericitul Botezător nu e numai făclie, ci și făclie care arde și luminează, zicând: „*Acela era făclia care arde*” 513
- Capitolul 2:** Fiul este Chipul lui Dumnezeu Tatăl. În acest capitol este și o muștrare a iudeilor, ca unii ce nu înțelegeau cele spuse de Moise în mod figurat. Se face aceasta pe temeiul spusei: „*Nici glasul Lui nu l-ați auzit,*” și cele următoare 527
- Capitolul 3:** Moise a vestit venirea Mântuitorului. (Din *Deuteronomul* despre Hristos)..... 547

- Capitolul 4:** De multe ori plecările lui Hristos din Ierusalim arată mutarea harului la neamuri. În acest capitol se vorbește și despre cele cinci pâini de orz și despre cei doi pești, pornind de la spusa: *„După acestea a plecat Iisus dincolo de marea Tiberiadei”* 555
- Capitolul 5:** Unul-Născut este pecetea Ipostasului lui Dumnezeu Tatăl și nu este sau nu se cugetă altă pecete decât El. Pe temeiul spusei: *„Pe care Fiul Omului o va da vouă”* și cele următoare 611
- Capitolul 6:** Despre mană, că era chip al prezenței lui Hristos și al darurilor Lui duhovnicești, pornind de la spusa: *„Amin, amin, zic vouă: Nu Moise v-a dat vouă pâinea din cer”* 633